

Handläggare
Anders Johnson
08-508 265 03**Till**
Exploateringsnämnden
2020-02-20

Nytt miljöprogram för Stockholm 2020-2023. Svar på remiss

Förslag till beslut

1. Anse remissen besvarad med detta tjänsteutlåtande
2. Beslutet förklaras omedelbart justerat

Johan Castwall
FörvaltningschefGöran Carlberg
Avdelningschef

Sammanfattning

Exploateringsnämnden har fått en remiss från kommunstyrelsen med förslag på nytt miljöprogram för Stockholm 2020-2023. I miljöprogrammet framgår att Stockholm ska vara världsledande i arbetet med en hållbar utveckling och stadens egna verksamheter ska gå före. Miljöprogrammet innehåller sju prioriterade mål, 16 etappmål, exempel på åtgärder för att nå etappmål samt förslag på indikatorer.

Exploateringskontoret ser positivt på att staden har höga ambitioner i miljöarbetet, inte minst att stadens klimatmål är mer ambitiöst än de nationella målsättningarna. Med tanke på att miljöprogrammet ska vara av övergripande karaktär som inte ska slå fast detaljerade åtgärder så behöver dess upplägg renodlas ytterligare. Förutom att sammanfatta stadens miljöambitioner på en övergripande nivå borde miljöprogrammet endast ta upp förslag på lösningar på systemnivå.

Exploateringskontoret ser gärna att sanering av förorenade områden beskrivs under det övergripande målet *Ett giftfritt Stockholm*. Saneringstakten av historiskt förorenade områden behöver öka i Stockholm för att målet *Ett giftfritt Stockholm* ska kunna nås. Exploateringskontoret anser därför att ett etappmål som rör sanering av förorenade områden bör läggas till under detta mål.

Exploateringskontoret föreslår att målbilden för målet *Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem* formuleras om.

Angående etappmålet *Stärkt förmåga att hantera effekter av skyfall* anser exploateringskontoret att det är viktigt att det finns ett tydligt ansvar för att identifiera särskilt översvämningskänsliga geografiska områden och att utreda förslag till åtgärder. Det bör tas fram en skyfallsplan liknande den som tagits fram i Köpenhamn.

Exploateringskontoret tycker att skillnaden är oklar mellan etappmålen *Minskad resursanvändning och klokare konsumtion* och *Ökad recirkulation av materiella resurser inom staden*. Båda etappmålen är oklara och går in i varandra. Beskrivningarna av dessa etappmål bör därför utvecklas.

Exploateringskontoret håller med om att det är viktigt att staden som stor beställare kan gå före och vara ett gott exempel och inspirera omvärlden. Kravställning i samband med upphandling är en bra början, men även möjligheterna att använda utvärderingskriterier som incitament för anbudsgivare att uppnå maximal klimat- och miljömässig nytta bör lyftas i miljöprogrammet.

Exploateringskontoret är positivt till en ökad utveckling av samverkan. Här krävs det tydligare styrning för att få den effekt som önskas av samverkansgrupper. Exploateringskontoret håller också med om att det behövs ett aktivt påverkansarbete för att verka för att de nationella styrmedlen skärps och för att hindrande lagar ska ändras.

Exploateringskontoret upplever att miljöprogrammets förslag till indikatorer är relativt ojämnt där vissa etappmål har många indikatorer medan andra etappmål inte har några alls.

Miljöprogrammet fastställer inte vilka konkreta åtgärder som ska genomföras utan lämnar till berörda nämnder och bolag att göra nödvändiga avvägningar. Exploateringskontoret efterfrågar en tidplan för när exploateringsnämnden förväntas ha formulerat en miljö- och klimathandlingsplan för verksamheten vid sidan av verksamhetsplanen.

Remissen

Exploateringsnämnden har fått en remiss från kommunstyrelsen med förslag på nytt miljöprogram för Stockholm 2020-2023 med svarstid senast 2020-01-17. Eftersom exploateringsnämndens första möte för året är 2020-02-20 har nämnden beviljats förlängd tid för yttrande till och med 2020-02-21.

I miljöprogrammet framgår att Stockholm ska vara världsledande i arbetet med en hållbar utveckling och en internationell förebild i det globala miljö- och klimatarbetet. Arbetet för miljö och klimat ska göra tydliga avtryck och stadens egna verksamheter ska gå före. Enligt miljöprogrammet kan staden som stor beställare gå före och vara ett gott exempel och inspirera omvärlden. Det anges att det omfattande stadsbyggande som Stockholm står inför utgör en unik möjlighet till förbättringar och utveckling. Stockholm ska vara en tät och sammanhållen stad där bebyggelse och grönstruktur samspelar och ger förutsättningar att skapa goda livsmiljöer.

Miljöprogrammet innehåller sju prioriterade mål, 16 etappmål, exempel på åtgärder för att nå etappmål samt förslag på indikatorer. Miljöprogrammet fastställer inte vilka konkreta åtgärder som skall genomföras eller kostnadsberäknar dessa. Exploateringsnämnden ska i sin verksamhetsplan redovisa hur den avser att bidra till att staden når miljöprogrammets mål. Nämnden ska i verksamhetsplanen formulera mål, indikatorer och aktiviteter som syftar till att uppfylla målen och avgöra och besluta om de mest kostnadseffektiva åtgärderna.

Enligt miljöprogrammet ska nämnden dessutom formulera en miljö- och klimathandlingsplan för verksamheten vid sidan av verksamhetsplanen. Nämnden ska i sin verksamhetsplan även tydliggöra hur utvecklade arbetssätt avseende samverkan, innovation, inköp- och upphandling och kommunikation kan utnyttjas som strategiska verktyg för ökad måluppfyllelse.

I miljöprogrammet pekas följande sju mål ut som de högst prioriterade för Stockholms miljö:

- Ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040
- En fossilfri organisation 2030
- Ett klimatanpassat Stockholm
- Ett resurssmart Stockholm
- Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem
- Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö
- Ett giftfritt Stockholm

Ärendets beredning

Förslaget till miljöprogram har granskats brett inom exploateringskontoret och interna synpunkter har inkommit från ett tiotal medarbetare, i huvudsak från avdelningen Miljö- och Teknik och från Norra Djurgårdsstaden. Detta yttrande innehåller de viktigaste synpunkterna.

Exploateringskontorets synpunkter

Generella Synpunkter

Struktur och upplägg

Exploateringskontoret konstaterar att förslaget till miljöprogram inte tillräckligt tydligt visar hur stadens miljöarbete ska styras. I miljöprogrammet anges övergripande mål och etappmål som i sin tur ska konkretiseras i handlingsplaner. Det är dock stor spridning i hur specifika och styrande de olika handlingsplanerna är.

Med tanke på ambitionen att miljöprogrammet ska vara av övergripande karaktär och inte ska slå fast detaljerade åtgärder så behöver dess upplägg renodlas ytterligare. Förutom att sammanfatta stadens miljöambitioner på en övergripande nivå borde miljöprogrammet endast ta upp förslag på lösningar på systemnivå.

I inledningen beskrivs stadsbyggandet som ett kraftigt redskap för att styra utvecklingen i hållbar riktning. Här är det viktigt att trycka på att om miljöprogrammets mål ska uppnås behövs krafttag även inom befintlig bebyggelse.

Exploateringskontoret ser positivt på att staden har höga ambitioner i miljöarbetet. För att skapa en trovärdighet till stadens arbete för att nå målen behöver staden därför kunna visa

andra aktörer att stadens egna verksamheter gör vad som krävs. Det är särskilt viktigt i samband med att staden ställer krav på andra aktörer.

Exploateringskontoret konstaterar att arbetsprocessen med att ta fram mål och etappmål i miljöprogrammet inte har gett möjlighet till att göra fullständiga målkonfliktsanalyser. Dels med andra övergripande målsättningar inom staden som t.ex. bostadsmålet, men även med andra miljöområden inom programmet.

Exploateringskontoret anser att miljöprogrammet har behov av att utvecklas ytterligare med avseende på analyser av genomförbarhet, resursbehov, målkonflikter och konsekvenser samt att det saknas en sammanfattning av hur utvärderingen av måluppfyllelsen av det tidigare miljöprogrammet för 2016-2019 påverkat målsättningarna i förslag till nytt miljöprogram.

Programmet saknar analys av hur övergripande mål och etappmål påverkar resursbehov. Ett ökat kravställande leder t.ex. till ett ökat behov av uppföljning och därmed resurser för det. Även stadens ambitioner gällande gröna funktioner och ekosystemtjänster på allmän platsmark leder till ett ökat behov av driftmedel hos stadens driftorganisationer.

VP och ny handlingsplan

Miljöprogrammet fastställer inte vilka konkreta åtgärder som ska genomföras inom verksamheterna eller kostnadsberäknar dessa utan hänvisar istället till att varje nämnd eller bolagsstyrelse med utpekad genomförandeansvar för ett etappmål "har ansvar för att i sin verksamhetsplan formulera mål, samt indikatorer och aktiviteter som syftar till att uppfylla miljöprogrammets mål och själva avgöra och besluta om de mest kostnadseffektiva åtgärderna". Exploateringskontoret anser att det är lämpligt att detta görs i samband med nästa års verksamhetsplanering med tanke på att det ännu inte fattats något beslut om det remitterade miljöprogrammet.

Det framgår även av miljöprogrammet att "respektive nämnd ska utifrån miljöprogrammet och klimathandlingsplanen formulera en miljö- och klimathandlingsplan för verksamheten vid sidan av verksamhetsplanen". Det är oklart vilken tidplan som är tänkt för detta arbete, men exploateringskontoret kan konstatera att detta innebär ett relativt omfattande arbete med avseende på analyser och prioriteringar. Resurser behöver därför läggas under 2020 på att formulera en miljö- och klimathandlingsplan och på att utreda

vilka åtgärder som är de mest kostnadseffektiva innan exploateringsnämnden kan besluta om några åtgärder.

Samverkan

Miljöprogrammet anger att samverkansgrupper som har mandat att agera stadsövergripande är en bra arbetsform för att få en effektiv samverkan mellan förvaltningar och bolag.

Exploateringskontoret är positivt till en ökad utveckling av samverkan. Här krävs det tydligare styrning för att få den effekt som önskas av samverkansgrupper.

Innovation

Angående miljöprogrammets ambitioner gällande innovation bedömer exploateringskontoret att det är av stor vikt att innovationen drivs av eller i nära samarbete med de verksamheter i staden som formulerar de riktlinjer och tekniska krav som ska följas vid projektering och byggande av allmän platsmark.

Generellt saknas projekteringsanvisningar och typlösningar för dagvatten- och skyfallshantering på allmän platsmark. Stadens innovationsprocesser och samarbete med akademi bör få en tydligare koppling till de verksamheter som utvecklar stadens riktlinjer och krav som gäller för stadens planering och drift av allmän platsmark. Vill man ändra på något som rör anläggning så måste den tekniska handboken uppdateras. Den behöver ha ett bredare perspektiv.

Upphandling

Exploateringskontoret håller med om att det är viktigt att staden som stor beställare kan gå före och vara ett gott exempel och inspirera omvärlden. Här kan staden göra stor nytta.

Kravställning i samband med upphandling är en bra början, men även möjligheterna att använda utvärderingskriterier som incitament för anbudsgivare att uppnå maximal klimat- och miljömässig nytta bör lyftas i miljöprogrammet. En upphandling kan göras till en tävling för den miljö- och klimatnytta staden vill främja.

Upphandling kan också användas för att samverka mellan olika upphandlande myndigheter på flera sätt. Harmonisering av kravställning är en variant, en annan är gemensamma upphandlingar. Detta är upphandlingsrättsligt möjligt inom hela EU (och EES). Exempelvis skulle de skandinaviska huvudstäderna gemensamt kunna upphandla lösningar. Även innovativa lösningar måste upphandlas. För detta krävs flexibla

upphandlingar, vilket kan kräva ett mått av kreativitet. Det kan därför behöva uppmuntras till nya upphandlingsmodeller.

Rådighet

Av miljöprogrammet framgår att staden inte själv kan uppnå de ambitiösa målen och saknar också rådighet inom flera områden. Exploateringskontoret håller med om att det därför behövs ett aktivt påverkansarbete för att verka för att de nationella styrmedlen skärps och för att hindrande lagar ska ändras. Exempel på nationella styrmedel som skulle behöva justeras är Boverkets byggregler vad gäller t.ex. energiprestanda där ambitionsnivån är för låg och den nya lagstiftning mot kommunala tekniska särkrav som motverkar att kommuner går före inom miljöområdet. Staden behöver även delta aktivt i EU-arbetet för att driva påverkansarbete inom EU. Det finns t.ex. behov av att anpassa vattendirektivet till stadsmiljö så att det finns en ökad förståelse för svårigheterna att bygga stad samtidigt som vattenstatusen inte får försämrats.

Ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040 och En fossilfri organisation 2030

Exploateringskontoret tycker att det är bra att stadens mål om ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040 är mer ambitiöst än de nationella målsättningarna, vilket vittnar om stadens ambition att gå före och vara en förebild i klimatomställningen.

En vanligt förekommande kritik från bostadsutvecklare är att de vill ha mer enhetliga krav i kommunerna för t.ex. energiprestanda för att kunna skapa bra och likartade förutsättningar för produktion av bostäder. Samtidigt planerar staden via miljöprogram och klimathandlingsplan ställa ytterligare krav på de som vill bygga bostäder på stadens mark. Här saknas en koppling till och argumentation om hur långt branschens egna initiativ, t.ex. färdplaner inom ramen för ett Fossilfritt Sverige, bidrar till stadens målsättningar inom klimatpåverkansområdet.

Det är oklart varför eventuellt framtida klimatkrav på nyproduktion av byggnader och anläggningskonstruktioner ligger under etappmålet *Minskade utsläpp från konsumtionen*. Här behöver texten även nyanseras om stadens mandat då stadens mandat som inköpare inom ramen för LOU skiljer sig från det mandat som staden tagit på sig genom att ställa krav i samband med markanvisningar och överenskommelse om exploatering. Under detta etappmål föreslås också åtgärden ”utveckla klimatberäkningar av nyproducerade byggnader hos stadens

bolag och av exploateringsnämnden....”. Exploateringskontoret ställer sig frågande till att exploateringsnämnden tas upp för denna åtgärd eftersom nämnden inte bygger byggnader.

Under etappmålet *Minskad klimatpåverkan från konsumtionen* redovisas att byggande och drift av byggnader har visat att klimatpåverkan från byggprocessen inklusive produktion av byggmaterial är ungefär lika stor som den från driftskedet av en lågenergibyggning i 50 år. Här föreslår exploateringskontoret att miljöprogrammet kompletteras med en referens till detta påstående.

Angående målet *En fossilfri organisation 2030*, etappmålet *Effektiv energianvändning* och föreslagna aktiviteter så är det en tveksam skillnad i ambitionsnivå mellan vad staden ska ställa för krav på andra aktörer (55 kWh/m² och år) och vad staden själva ska göra: ”Fortsatt verka för att stadens personal ska kunna göra miljövänliga resor i tjänsten.” I den sistnämnda åtgärden har staden total rådighet och ambitionen att ”verka för” är inte i paritet med miljöprogrammets höga målsättningar.

Ett klimatanpassat Stockholm

Angående etappmålet *Stärkt förmåga att hantera effekter av skyfall* bedömer exploateringskontoret att det är viktigt att skyfallslösningar och så kallade mångfunktionella ytor finns med som alternativ i stadens riktlinjer för stadsplanering, t.ex. i Gata Stockholm, och att typlösningar utvecklas och att det tas fram projekteringsanvisningar för dessa. Det behöver dessutom tydliggöras vilka som förväntas sköta driften av dessa lösningar eftersom det är en återkommande fråga i samband med stadsbyggnadsprojekt. Det är viktigt att alla förvaltningar är överens om lösningar så att t.ex. driften även tar över innovativa lösningar.

I miljöprogrammet anges som exempel på åtgärd att hållbar dagvattenhantering kan säkerställas genom exempelvis gröna tak och genomsläpplig beläggning samt växtbäddar och skelettjor dar med träd i stadsmiljön. Exploateringskontoret anser att istället för att skriva om dessa exempel vore det bättre att poängtera vikten av att utveckla lösningar som utvärderas och att de som fungerar sedan ska accepteras av berörda förvaltningar och bolag så att de kan användas.

Exploateringskontoret tycker att det är viktigt att det finns ett tydligt ansvar för att identifiera särskilt översvämningskänsliga

geografiska områden och att utreda förslag till åtgärder. Det bör tas fram en skyfallsplan liknande den som tagits fram i Köpenhamn. Exploateringskontoret håller därför med om att det är av vikt att inte bara samverka kring stadsutveckling utan även kring befintlig stadsbebyggelse. Frågan är dock hur mycket stadsutvecklingsprojekt kan bära när det gäller åtgärder i befintlig miljö. Exploateringskontoret noterar att det idag är svårt att åstadkomma denna samverkan och frågan kvarstår hur vi ska driva utvecklingen i områden där lite stadsutveckling sker.

Ett resurssmart Stockholm

Exploateringskontoret tycker att skillnaden är oklar mellan de två första etappmålen *Minskad resursanvändning och klokare konsumtion* och *Ökad recirkulation av materiella resurser inom staden*. Båda etappmålen är oklara och går in i varandra. Beskrivningarna av dessa etappmål bör därför utvecklas.

Programmet anför ”under programperioden ska återbruket i Stockholm öka väsentligt och inom stadens verksamheter mångdubblas”. Det är oklart varför det här ska skiljas på Stockholm och stadens verksamheter om det ändå inte är kvantifierbart. Exploateringskontoret tycker inte heller att texten under etappmålet *Ökad recirkulation av materiella resurser* beskriver recirkulation utan bara att minska mängder vilket inte är samma som recirkulation.

Exploateringskontoret håller med om att det är viktigt att integrera avfallsfrågorna i planprocesserna i ett tidigt skede, men konstaterar att bra avfallslösningar hittills ofta har valts bort i ett stort antal projekt för att de bedömts vara för dyra.

Under exempel på åtgärder under etappmålet *En ökad resurseffektivitet i samband med byggprocessen* nämns användningen av Byggvarubedömningen (BVB).

Exploateringskontoret anser att den åtgärden snarare hör hemma under målet *Ett giftfritt Stockholm* och att den åtgärden redan är inne i ordinarie verksamhet via kemikalieplanen.

Exploateringskontoret tycker att exemplet på åtgärden ”Utveckla masshanteringsytor samt en metodik för masshantering, i syfte att uppnå en ökad recirkulation” hör bättre hemma under etappmålet *En ökad resurseffektivitet i samband med byggprocessen* än under etappmålet *Ökad recirkulation av materiella resurser*. Exploateringskontoret saknar även en beskrivning av stadens

ambition med avseende på t.ex. samlastning av byggmaterial vid bygglogistikcenter.

Exploateringskontoret föreslår också att exemplen på åtgärder ”utreda förutsättningarna för fossilfria byggarbetsplatser” samt ”stimulera en delningsekonomi, exempelvis genom att främja bilpooler och andra delningstjänster” snarare hör hemma under målet *Ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040* än under *Ett resurssmart Stockholm*.

Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem

Målbilden till målet *Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem* inleds med följande text: ”Målbilden innebär att den biologiska mångfalden i Stockholm är hög och motståndskraftig mot förändringar samt att den bidrar med många olika ekosystemtjänster. Tillkommande bebyggelse bidrar till att stärka ekosystemtjänster och öka den biologiska mångfalden”.

Exploateringskontoret noterar att den första meningen i målbilden innehåller syftningsfel. Den biologiska mångfalden kan knappast i sig vara motståndskraftig men ekosystemen kan vara motståndskraftiga genom att ha en hög biologisk mångfald. Det är inte heller den biologiska mångfalden som kan anses bidra till ekosystemtjänster utan det är naturen som bidrar till ekosystemtjänster. Formuleringen bör ses över.

Målbildens andra mening påstår att bebyggelse ökar den biologiska mångfalden, vilket kan stämma vid omvandling av industriområden och liknande till bostadsområden men inte när park- och naturmark exploateras. Exploateringskontoret föreslår att även denna formulering ses över. Kontoret anser att det är själva planeringen av var och hur vi bygger som är det viktiga och avgörande för om staden lyckas bibehålla och förhoppningsvis öka den biologiska mångfalden.

Erfarenheten hittills är tyvärr att ambitionsnivån för gröna klimatanpassade lösningar som finns i vissa enskilda projekt inte alltid ses som en fördel från driftsorganisationerna. Som en följd av miljöprogrammets ambitioner behöver driftsorganisationernas ekonomiska förutsättningar ses över.

Med tanke på hur många gånger ordet mångfunktionella lösningar nämns som en lösning på flera av miljöprogrammets

områden så finns det ett stort behov av att definiera vad det är för typ av ytor och att typlösningar och projekteringsanvisningar tas fram för den typen av ytor.

Som åtgärd föreslås att ”utveckla processer och verktyg som till exempel grönytefaktorn” för att arbeta med biologisk mångfald inom stadsplanering. Exploateringskontoret konstaterar att grönytefaktorn för kvartersmark redan är utvecklad.

Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö

Under etappmålet för *Minskad exponering av kvävedioxid och partiklar för stadens medborgare* anges att det bara är trafiknämnden som är ansvarig för genomförande av aktiviteter för att uppnå målet trots att ett angivet exempel på åtgärd är att ”arbeta för optimerad byggtrafik och godstrafik genom bygglogistik och krav på arbetsmaskiner samt samlastning”. Exploateringskontoret bedömer att även exploateringsnämnden kan vara berörd av denna åtgärd. Åtgärden skulle även kunna flyttas till etappmålet *En ökad resurseffektivitet i samband med byggprocessen* under målet *Ett resurssmart Stockholm*.

Exploateringskontoret föreslår att det under etappmålet *Minskad omgivningsbuller* skulle kunna lyftas frågan om elanslutning av fartyg vid kaj. Då bör även Stockholms Hamn AB anges som en av de ansvariga för genomförandet.

Ett giftfritt Stockholm

Exploateringskontoret ser gärna att sanering av förorenade områden finns beskrivet under det övergripande målet *Ett giftfritt Stockholm*. Enligt *Vision 2040 Ett Stockholm för alla* har ”förorenade områden i staden identifierats och åtgärdats” och enligt den nya *Möjligheternas Stockholm – Vision 2040*, remissutgåvan, ”är miljön giftfri”. Saneringstakten av historiskt förorenade områden behöver öka i Stockholm. Annars kommer vi inte nå målet *Ett giftfritt Stockholm*. Exploateringskontoret anser därför att ett etappmål som rör sanering av förorenade områden bör läggas till under detta mål.

Oftast sker sanering av förorenade områden i Stockholm i samband med exploatering. På detta område är därför stadsbyggandet ett viktigt redskap för att styra utvecklingen i hållbar riktning eftersom tillkommande bebyggelse bidrar till att förorenade områden saneras. För att målet *Ett giftfritt Stockholm* ska kunna nås finns det dock även ett behov av att sanera

förorenade områden som inte är föremål för exploatering. Den pågående saneringen av Vinterviken är ett sådant.

Exempel på åtgärder för att nå ett eventuellt etappmål som rör sanering av förorenade områden under programperioden skulle kunna vara att upprätta en prioriteringslista över områden som staden behöver sanera och påbörja sanering av minst ett sådant område som inte är i samband med ett exploateringsprojekt.

Förslag till indikatorer

Exploateringskontoret upplever att miljöprogrammets förslag till indikatorer är relativt ojämnt där vissa etappmål har många indikatorer medan andra etappmål inte har några alls. För etappmålen under målet *Ett klimatanpassat Stockholm* saknas t.ex. indikatorer helt samtidigt som det finns tio förslag på indikatorer under etappmålet *Minskade nivåer av skadliga ämnen i varor och kemiska produkter*.

Exploateringskontoret saknar indikatorn ”55 kWh/m² och år vid nybebyggelse på stadens mark” under etappmålet *Effektiv energianvändning* och konstaterar att indikatorn ”Andel LCA-beräknade nyproduktionsprojekt” under etappmålet *Minskad klimatpåverkan från konsumtionen* egentligen handlar om att utföra klimatberäkningar, inte LCA-beräkningar.

För indikatorn ”Andel nya detaljplaner med ordnad masshanteringsyta eller en strategi för masshantering” under etappmålet *Ökad resurseffektivitet i samband med byggprocessen* anser exploateringskontoret att det är viktigt att stadsbyggnadsnämnden ges ansvar att ta fram underlag inför uppföljningen. Exploateringskontoret tror även att en enklare indikator för detta etappmål skulle kunna vara ”Antal masshanteringsytor”.

Exploateringskontoret bedömer att föreslagna indikatorer för etappmålen under det övergripande målet *Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem* inte är tillräckliga för att säkerställa att målet uppnås. Under etappmålet *Upprätthållna funktioner och samband för biologisk mångfald i stadens blå och gröna infrastruktur* finns det bl.a. behov av en ytterligare indikator som mäter nettotillkomst/förlust av grönyta.

Under etappmålet *Minskade nivåer av skadliga ämnen i varor och kemiska produkter* konstaterar exploateringskontoret att

indikatorn "Andel produkter med respektive bedömning rekommenderas, accepteras och undviks i stadens projekt" kan kortas ned till "Andel produkter med bedömning undviks i stadens projekt".

Slut

Bilagor

1. Miljöprogram för Stockholm 2020-2023, november 2019.
<http://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1978356>
2. Tjänsteutlåtande: KS 2019/1040, 2019-11-11.
<http://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1978331&rt=0&t=>